روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل : متن قوانین - تصویبنامه ها - صورت مفصل مذاکرات مجلس شورای ملی
سؤالات - اخبار رسمی - فرامین - انتصابات - آئین نامه ها - بخشنامه ها - آگهی های رسمی

سال اول - شماره ۲۳۸
صفحهٔ ۸۱۸

مدیر سید محمد هاشمی نماینده مجلس شورای ملی

٤ شنبه ١٤ آذرماه ١٣٢٤

دوره چهاردهم قانونگذاری

شماره مسلسل ۱۴۴۳

مذاکرات مجلس

جلسه ١٦٧

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز سه‌شنبه ١٣ آذر ماه ١٣٢٤

فهرست مطالب :

۱- تصویب صورت مجلس

۲ - تقاضای آقای وزیر دادگستری دائر بطرح لایحه مربوط بدادگاههای نظامی

۳- - بیانات قبل از دستور آقایان کرگانی هاشمی - صادقی .

٤ - موقع و دستور جلسه بعد - ختم جلسه

مجلس مقارن ظهر بریاست آقای ملك مدنی نایب رئیس تشکیل گردید .

۱ - تصویب صورت مجلس

صورت مجلس روز یکشنبه ١١ آذرماه ١٣٢٤ را آقای هاشمی (منشی) بشرح زیر قرائت نمودند

مجلس سه ربع ساعت پیش از ظهر بریاست آقای سید محمد صادق طباطبائی تشکیل گردید .

صورت مجلس پیش خوانده و با تذکراتی تصویب شد .

غائبین با اجازه - آقایان: فرمند - دکتر طاهری، اخوان - هاشمی - دهستانی - بهبهانی - آرداشس آوانسیان - اعتمادی .

غائبین بی اجازه - آقایان : خاکباز - مؤید قوامی - نقابت - کفائی - امیرابراهیمی - بوشهری - دکتر معاون - فداکار - ساسان - سیف‌پور - بهادری، شریعت‌زاده - تهرانی - رفیعی - ایرج اسکندری مهندس پناهی - دکتر آقایان - محمدحسین قشقائی

دیر آمدهٔ با اجازه - آقای رضا تجدد .

دیر آمدگان بی اجازه - آقایان ببیات - تیمورتاش دکتر زنگنه - حسن اکبر - عباس مسعودی - تهرانچی یمین اسفندیاری - دهقان - دکتر کیان - مراد آریه پور رضا .

آقای رئیس با اشاره بپیشنهاد آقای دکتر شفق بمناسبت حلول دومین سال انعقاد مجمع پیشوایان دول متفقه در تهران و یادبود روز دهم آذر ماه که کسران نامبرده در اینجا حضور یافتند و تصمیمات قطعی خود را نسبت بآزادی جهان و استقلال و حاکمیت ملل و مصونیت آنها از هر گونه تجاوز ابراز داشتند شرحی ایراد و ضمن بیان احساسات مسرت آمیز ملت ایران در این روز تاریخی و شرح زحمات و فداکاری ایرانیان در راه پیروزی متفقین و اظهار امیدواری باجرای منشور ملل متفق و بهره‌مندی ملل از نعمت صلح و آزادی اضافه کردند که یقین است مجالس آینده نیز این روز تاریخی را محترم شمرده بیاد آن ابراز احساسات و تظاهرات خواهند کرد - درصورت لزوم از طرف دولت نیز تلگرافاتی بسران دول متفقه در اینخصوص مخابره خواهد شد .

سپس نظر بموافقت مجلس بانطق قبل از دستور آقای دکتر جلال عبده بمناسبت وقایع آذربایجان

روزنامهٔ یومیه

فهرست مندرجات

۱- مذاکرات یکصد و شصت و هفتمین جلسه مجلس شورای ملی صفحه ۱-۸

۲- تلگراف آقای نخست وزیر و ۸ »

۳- وزیر امور خارجه ۸ »

- آگهی های رسمی و ثبتی ۹ »

وپاسخ دولت اتحاد جماهیر شوروی بیادداشت دولت ایران و طرز پیدایش دستهٔ دمکرات شرحی ایراد واظهار داشتند مسلما این دسته آذربایجانی نیستند وبا حمایت اجنبی برعلیه حکومت مرکزی قیام نموده و برای اغفال مردم ومشوب کردن ذهن محافل بین‌المللی که خوشبختانه تاثیری هم ننموده تشبث بیك عناوینی مینمایند ، درضمن باتعریف ملیت از نظر اصول بین‌المللی و وحدت ملت ایران وآذربایجان درطول تاریخ سه‌هزار ساله کشور مراتب میهن‌پرستی و فداکاریهای اهالی آن سامان را تشریح وتصریح کردند کهبا استناد مواد قرارداد سه‌گانه واعلامیه تهران ومنشور ملل متحده اقدام دولت شوروی درجلوگیری ازقوای اعزامی بسوی آن سامان بر خلاف استقلال وتمامیت کشور ودرواقع تجاوز بحقوق ملت ایران است ودر عین حال ازخبر رادیو لندن مشعر بانعقاد مجمع اتفاق ملل درتهران اظهار خوشوقتی وحسن استقبال ملت ایران را نیز مزید نمودند ومعتقد بودند با سوابق دوستی دولتین ایران و شوروی مقتضی است همانطورکه دریادداشت دولت امریکا پیشنهاد شده نیروی متفقین تاژانویه ١٩٤٦ خاك ایران را بکلی تخلیه نمایند همچنین دولت برای مذاکره وتماس با زمامداران شوروی محیط مساعدی فراهم آورد و در صورت موافقت میسیونی بمسکو اعزام گردد درخاتمه هم لزوم استفاده ازجوانان تحصیل کرده وتنزل هزینه‌زندگی وسایر اصلاحات اجتماعی رابوسیله دولت متذکر شدند .

آقای دکتر اعتبار نیز در اطراف تشکیل حزب دمکرات آذربایجان و عملیات متجاسرین و ممانعت قوای شوروی از حرکت قوای اعزامی برای تامین وضعیت آن حدود همچنین کمی قوای تامینیه درصفحات شمالی و عدم رعایت مفاد عهدنامه‌ها از طرف دولت شوروی ومفاسد

تجزیه و تولید منطقه نفوذ شرح مبسوطی ایراد و اظهار عقیده نمودند که دولت وملت ایران باوحدت نظر بایستی منافع حقهٔ خویش را محافظت کنند و بانتظار اقدامات دیگران ننشینند همچنین لازم دانستند که بادولت شوروی مذاکرات لازم بعمل آید وبالاخص اصلاح دستگاه حاکمه وتعدیل وضع عمومی مردم وجلوگیری ازدزدی وخیانت وتجاوز بحقوق افراد ورفع ملوك الطوایفی راانقلاب حقیقی شمردند واقدام بدان راخاطر نشان ساختند .

آقای حاذقی پیشنهاد ورود دردستور نمودند ولی چون عده برای مذاکره کافی نبود جلسه آینده بروز سه‌شنبه سیزدهم آذرماه محول ومجلس سه‌ربع ساعت بعداز ظهر ختم شد .

نایب رئیس — درصوت جلسه نظری نیست ؟ (گفته شد-خیر) صورت مجلس تصویب شد چندنفراز آقایان قبل از دستور اجازه خواسته اند . آقای گرگانی .

وزیر دادگستری — اجازه میفرمائید؟

نایب رئیس — آقای گرگانی قدری تأمل بفرمائید .

وزیر دادگستری -اجازه فرمودید؟

نایب رئیس-بفرمائید .

۲-تقاضای آقای وزیر دادگستری دائر بطرح لایحه مربوط بدادگاههای نظامی

وزیر دادگستری — دراین یکماه که بنده افتخار سمت وزارت دادگستری راداشتم یك موضوعی کهلازم بود درش دقت ومطالعه شود موضوع زندانیان بود خود بنده بزندان قصروزندان موقتی شهر و زندان بانوان رفتم وضعیت آنهارا که البته فوراً میتوانستم درهمان رسیدگی بفهمم ولی بوسیله دادستان تحقیقات بیشتری کردم سه قسمت زندانی مادریم یکی بوسیلهٔ محاکم عادی ویکی بوسیلهٔ دادگاههای نظامی و یکی هم که کمتر است بوسیله فرمانداری نظامی در توقیف هستند البته قسمتی ازاینها شکایت داشتند که هنوز تکلیف آنها معلوم نیست نسبت باصلاح وضعیت زندان کهیك بنگاه حمایت زندانیان هم ازقدیم بوده است و باآقایانی که دراین کار خیرمشغول اقداماتی بودند جلساتی داریم و نسبت باینکه اصلا وضعیت اشخاص واو اینکه محکوم هم باشند خوب یکطوری باشد که متناسب باوضعیت امروز باشد یك اقداماتی میشود البته یك اعتبارات بیشتری لازم دارد که درموقع خودش بعرض مجلس شورای ملی خواهیم رسانید چیزیکه فعلا لازم بود این بود که درتعداد محاکم ما سعی بکنیم که محاکم زیادتر باشد وتکلیف آنها که شاید یك قسمتی هم بی جهت بلا تکلیف مانده اند زودتر معلوم بشود (صحیح است) از آن جمله دادگاههای نظامی است که رئیس دادگاههای نظامی دیروز پیش بنده بود گفت که پانصدو چند پرونده موجود است که بواسطه کمی محاکم نمیتوانند رسیدگی بکنند و در این باب تصمیم بگیرند . بنده بسابقه امر مراجعه کرده دیده ازهمین نقطه نظر در ۲۴ اردی بهشت ۱۳۲۳ لایحه‌ای از طرف دولت بمجلس تقدیم شده ودر ۳۱ خرداد ۲۴ گزارش آن ازطرف کمیسیون دادگستری هم بمجلس تقدیم شده ولی متأسفانه همینطور موضوع تحت شور درنیامده حالا وزرای وقت نتوانسته اند تقاضا بکنند یا بواسطه کارهای مهمتری مجلس شورای ملی وقت مطالعه نداشته بنده امروز این را لازم میدانم که بعرض مجلس شورای ملی برسانم وتمنا کنم که این گزارش کمیسیون که هیجده ماه است بلاتکلیف مانده است برای تعیین تکلیف این عده ای که الان بلا تکلیف مانده اند مطرح شود ومطالب هم خیلی ساده است . اجازه داده میشود که محاکم نظامی ابتدائی عوض ۵ نفر ۳ نفر ومحاکم تجدید نظرهم درعوض هفت نفر پنجنفر باشند (صحیح است) یعنی اجازه مجلس شورای ملی باعث خواهد بود که عدهٔ محاکم زیادشود و تکلیف این اشخاص هم باین وسیله معلوم بشود . درصورتیکه مجلس شورای ملی موافقت بفرمایند حالا بنده این قسمت ازنظامنامه درنظر نیست اگر مانعی نباشد بقید فوریت مطرح شود(فرهودی — مانعی ندارد)(یکنفر از نمایندگان- بقید فوریت مطرح شود درمجلس ورای بگیرند)(صحیح است) .

بعضی از نمایندگان-دستور . دستور .

نایب رئیس -از نظر آئین نامه مانعی ندارد میتوانیم طرح بکنیم . لیکن قبل از دستور چند نفری اجازه خواسته اند صحبت کنند (بعضی ازنمایندگان دستور . دستور) آقای فرمانفرمائیان با دستور مخالفید ؟

فرمانفرمائیان - بنده مخالفم

نایب رئیس - بفرمائید

فرمانفرمائیان — عرض کنم علت مخالفت بنده این است که درجلسه سابق مخصوصاً بیاناتی در اینجا شد وآقای دکتر عبده شرح مبسوطی فرمودند وباحوادث ووقایعی که اسباب نگرانی افراد نمایندگان است غیر از اینکه درخارج هم مردم انواع واقسام (بواسطه اشتهاراتی کهداده میشود)نگرانی واضطراب را دارند بنده مقتضی میدانستم عرض کنم آن چیز های عادی که ما دردستور داریم اگرهم فرض کنیم از این جلسه بآن جلسه یا ازآن جلسه بجلسه دیگر بماند ما چیزی گم نکرده ایم (صحیح است) از این جهت بنده تمنا داشتم که آقایان توجه داشته باشند و موافقت بفرمایند عرض شود شاید مطالبی اینجاهست که ازهمین گفتگوها ممکن است یک وزنهٔ روشنائی پیش بیاید که اسباب بسی سعادت خواهد بود برای همه اگرهم پیش نیاید بازهم بعقیده بنده ازنگفتنش زیانش کمتر خواهد بود و ازاین نقطه نظر است که بنده تمنا دارم آقایان موافقت ومساعدت بفرمایند و بنده آن روز اجازه خواسته بودم وحالا هم اجازه خواسته ام که یکچند کلمه‌ای که لازم میدانستم ازنظر خودم بعرض مجلس برسانم

نایب رئیس - رأی میگیریم بورود دردستور آقایان موافقین قیام نمایند (عده کمی برخاستند)تصویب نشد . آقای گرگانی

۳ - بیانات قبل ازدستور آقایان گرگانی هاشمی - صادقی

گرگانی - عرض بنده درخصوص واقعه اخیر دشت گرگان است :

چندی قبل عده‌ای از افسران خراسان از راه بجنورد بگنبد کاوس آمدند (در همان موقع و قبل از آن) در باره ای از روزنامه‌ها وحتی دربعضی ازمحافل رسمی وهمچنین درمجلس انتشاراتی خلاف واقع جریان داشت که تراکمه دارای سوار مسلح میباشند بنده در جراید تکذیب نموده وهمچنین بخود دولت که از این حیث خیالشان ناراحت بود عرض کردم واطمینان دادم که : این انتشارات خلاف واقع است ایلات تراکمه چنین عقیده ای ندارند علاوه برآن هرروز ازطرف بنده آدم میرود ومیآید واز اوضاع مطلع میکند . الحمدلله عرایض بنده صحیح بوده و ایلات ترکمن کوچکترین اقدام خلاف مصلحت کشور انجام ندادند و شاهدوستی ووطن پرستی خودرا ثابت نمودند

درهمان موقع وقبل وبعداز آن درنقاط مختلفه شمال-غرب - جنوب کشور تا امنیتی زیادی تولید گردید وحتی کشت و کشتار نیز در بعضی نقاط شد ولی درترکمن صحرا آبی ازآب تکان نخورد این جز ازوطن پرستی تراکمه نیست (صحیح است) حالیه هم بعضی از ماجراجویان میل داشته وآرزومینمایند که تراکمه برخلاف انتظام و مصلحت کشور عمل نمایند ولی همانطوریکه عرض کردم بازهم عرض میکنم وقول میدهم که ملت نجیب واصیل تراکمه چون خونشان پاك است هیچوقت عملی بر خلاف انتظام نخواهند نمود - (احسنت - احسنت)

بااینحال دولت بملت تراکمه چندان توجهی نمی نماید در سرتاسر دشت گرگان یك بیمارستان یك تختخوابی وجود ندارد ودر اغلب نقاط مدرسه ندارد حتی اعلیحضرت همایونی که بکلیه نقاط کشور عطیه مرحمت فرمودند به اهالی دشت مرحمت نفرمودند اگر حقیقة بیغرضانه قضاوت شود اهالی تراکمه و شمال کشور مستحق این مساعدت هستند زیرا پرونده دایمات زمان املاك موجود است که چندین میلیون هرسال بعنوان منال مالکانه ازاهالی دشت اخذ می شد چون ملت نجیب تراکمه کم رو هستند بداد وفریاد درخواست نمیکنند درعوض خودبنده چند مرتبه خدمت جناب آقای علاء وزیر دربار عرض کردم که در دشت گرگان بیمارستان وجود ندارد و اهالی گومیشان آب آشامیدنی ندارند دراینخصوص اگر اعلیحضرت همایونی مرحمت فرمایند رفع احتیاجات ایل تراکمه خواهد شد . البته این کم مرحمتی هم از اطرافیان اعلیحضرت همایونی است مثل ملت ترکمان وطن پرست کم یافت میشود چنانکه در زمان اعلیحضرت سابق هم ایلات تراکمه مدتی در تحت فشارحکومت نظامی بودوبعداً که تماماً املاکشان جزء املاك اختصاصی شد جبر وفشارزیادی دیدند ودر مقابل این ظلم زمان املاك رفتار حکومت نظامی سابق رامثل زندگی دربهشت تصورمیکردند خلاصه ایلات تراکمه با این نشار وتعدی و کم مرحمتی دولت اصالت ووطن پرستی و شاهد وستی خودرا نشانداد (احسنت) ازاعلیحضرت همایونی و دولت تمنادارم که ملت تراکمه راهم مثل سایر اهالی این کشور از مراحم خود دریغ نفرمایند (صحیح است) عرض دیگربنده این است که وزارت جنگ لایحه ای به مجلس آورده بود که باافسران مساعدت شود بنده بااین لایحه کاملا موافق بودم و رای هم داده البته وضعیت زندگی ایجاب میکند که بیشتر از اینها مساعدت شود و فرق نمیکند کارمندادشگری وکشوری هردو خادم ملت هستند باید دولت بسایر کارمندان دولت هم توجه فرمایند زیرا وضعیت زندگی مستخدمین صالح دولت خوب نیست بایستی طوری مساعدت شود که آن کارمند درستکار در پیش عائله خود سر افکنده نباشد و زندگانیشان بخوبی اداره شود تا بتواند براحتی و درستکاری بخدمت خود ادامه دهند . و همچنین دولت کارمندان نادرست را ازخدمت بیرون کند که آنها بی‌زراعت و یا بی‌کاری مناسب خودشان بروند که سربارجامعه نباشند ونیز کارمندان صالح وناصالح را هم از عملیاتشان بشناسند (صحیح است) نه باتوصیه یا تکذیب اشخاص خلاصه غرض شخصی ویادوستی را کنار بگذارند - آقای وزیر داد دستری بنده بدولت خطاب میکنم بجنابعالی خطاب میکنم، بنده اطلاع دارم که بعضی ازکارمندان دولت از روی غرض شخصی کارمندان درستکار رااز کاربر کنار میکنندواین رویه بداست، عرض دیگرم در خصوص گرانی سطح زندگی است اول بهانه گرانی اجناس جنك بود الحمدلله اکنون آنهم مستی است پایان یافته و باوجود این قیمت اجناس فرقی نکرده بلکه قندوشکر وچائی هم که دولت میدهد گرانتر نموده البته با اینوضع زندگی مردم مخصوصاً کارمندان جزء در نهایت سختی بوده و خواهد بود . امروز شنیدم قند ۳۰ تومان شده منی آقایان تصدیق خواهندفرمود که بی‌چیزی وبیچارگی مردم خطری است از برای کشور زیرا اصل زحمت‌کش وتانده کشور طبقه پائین است که زارع بوده و درضمن از دسترنج خود غلات و حبوبات و پنبه وروغن و از این قبیل مایحتاج کشوررا تهیه میکند باوجود این خود برای خوردن نان و روغن ندارند و بری لباس و پوشاندن عورت خود پارچه ندارند . دولت درسال گذشته کوپن درست نمود که نفری سه متر پارچه داده شود و همچنین آقای فروهر که وزیر دارائی بودند در مجلس قول دادند که هر ماه سه متر پارچه داده خواهد شد ولی اکنون سالی سه متر هم نمیدهند، بنده بعضی وقت خدمت رئیس کل پخش میروم هردفعه قول میدهد که(ماه آتیه پخش میکنم وهمچنین برای گرگان ودشت دکان چند عدل فرستادم و بازهم میفرستم .) بالاخره گفتند که (ماه آبان پخش میکنم) بنده باهالی میگویم که همانروز پارچه داده خواهدشد، بنده یادم نیست که بکسی دروغ گفته باشم ولی اظهارات و عملیات دولت بنده راپیش ملت دروغگو نموده . حالیه هم که بایستی در ماه آبان بدهند دولت انحصار قماش رالغو نموده باوجود این ازتنزل قیمت خبری نیست اگر دولت حقیقة بحال ملت بی لباس دلسوزی مینماید اکنون هرقدر قماش داشته باشد بقیمت ارزان (قیمت معین شده که بکوپن میدادند) بمردم بدهد سپس انحصار را لغونموده و آزاد مایند ولی باعمل فعلی امیدوار نیستم که قیمت جنس تنزل نماید . کارمندان دولت و طبقه پائین زحمتکش و نان ده کشور برای خوردن نان ندارند و برای پوشاندن خود پارچه ندارند، انسان از کلیه کار های دولت تعجب میکند چنانکه بسا وجود بودن لاستیك فراوان اداره بنادری لاستیك را بقیمت ارزان نمیدهد این گرانی لاستیك نیز بر ضرر جامعه و طبقه پائین است زیرا صاحبان اتومبیل همانقدر کهلاستیك را گران میخرند کرایه راهم ازمسافرین وباری که بیشتر ازطبقه پائین است ده برابر میگیرند . اکنون ازدولت تمنی دارم بعرایضی که فوقاً عرض نمودم وخطری است ازبرای کشور توجه نموده ورفع خطر بنمایند .

عرض دیگرم درخصوص فرهنگ وبهداشت است البته لازم نیست در اینخصوص توضیح داده ووقت آقایان را بگیرم توسعه دادن بفرهنگ و همچنین بهداشت امری است ضروری زیرا اغلب افراد این کشور بی سوادند و درپیشتر نقاط اصلا دکتر وجود ندارد که بدرد مردم برسد بدین جهت تلفات بواسطه عدم رعایت بهداشت وکمی دکتر زیاد است برای توسعه بفرهنگ وبا سواد کردن افراد کشور هم تقاضی دارم که قانون تعلیمات اجباری را درهمه نقاط کشور مخصوصا در ترکمن صحرا باشد امکان باجرا بگذارند عرض دیگر چندروز قبل بزندان قصر برای دلجوئی چندنفر ترکمن زندانی رفتم پس از آنکه اززندانیها دیدن کردم بسیارمتاثر شدم از وضعیتشان پرسیدم جواب دادند (بهداشت نداریم و در تمام محلهای زندان بیش ازظرفیت زندانی وجود دارد) اشخاص بسیاری در زندان هستند که سالها وماهها میگذرد که برای بازجوئی دعوت نشده‌اند بعذر اینکه معاون یا شریك جرم یاشهود دراز اندارمری جلب نکرده یا شهربانی نیاورده و یا اصلا بدست نیامده اندابنها بحالت بلاتکلیفی در زندان باقی میمانند تاتیفوس واسهال خونی خلاصشان کند ؟ چندین افراد هستند که اساسا نمیدانند برای چه وبچه جهت ازراحبس کرده اند واگر باتهام او رسیدگی شودشایدشش ماه یا یکسال برای او حبس قانونی قائل شوند در صورتیکه زاید بر حداکثر جزای آن انها در زندان مانده .

آقایان استدعا میکنم تشریف ببرید واز نزدیك وضع این بیچاره هارامشاهده نمائید . ماقسم خورده‌ایم که بمملکت وملت خدمت کنیم حال این ملت در زندان مرکز اینطور باشد وای بحال مردمی که در زندان بندرعباس یادر نقاط دوردست زندانی باشد .عاطفه وعدالت اجازه بمانمیدهد اینطور ساکت بنشینیم و وسایل آسایش این بدبخت هارا فراهم نکنیم اگر آنهادزد ویا کلاهبردار ویاقاتل هم باشند بازحقی دراین جامعه دارند . عرض دیگرخیلی از زارعین ومالکین مخصوصا توابع بجنورد بواسطه دور بودن ازمرکز وبی اطلاعی در وقت مقرره عریضهٔ بدادگاه املاك نداده‌اند ومامورین دولا همه بعنوان اینکه اعلیحضرت سابق ازدولت خریداری نموده مزاحم مردم میشوند درصورتیکه تمام آنها ورده مالك بوده وهستند، در این خصوص دولت لایحهٔ بمجلس آورده که در کمیسیون عدلیه مطرح است ازاز آقایان نمایندگان محترم وهیئت دولت تمنا دردکه بحال زارعین توجه فرموده ولایحهٔ مذکور رازودتر تصویب فرمایند، عرض دیگرم (جمال امامی - همه این اصلاحات را حالا میخواهید ؟) برای بسط کشاورزی وبهبودی زارعین دولت ازخارج ماشین آلات کشاورزی وارد نماید وهمچنین ماشین آلات کشاورزی راکه فعلا موجود است دولت بقیمت نازل بزارعین باقساط بفروشد زیرا اکنون نه خوددولت استفاده میکند ونه بزارعین میدهد البته بدین ترتیب بواسطهٔ بکارنیفتادن زنك زده وازبین خواهد رفت

نایب رئیس — دوفقره پیشنهاد رسیده است که قرائت میشود : پیشنهاد آقای دکتر اعتبار :

پیشنهاد میکنم بعدازصحبتهای آقای گرگانی طرح زندانیها مطرح شود و پس از تصویب آن بمذاکرات قبل ازدستور ادامه داده شود

پیشنهاد آقای فرهودی:

پیشنهاد میکنم بعد ازبیانات آقای گرگانی لایحه محاکم نظامی بقید دوفوریت مطرح شود .

دکتر اعتبار - اجازه بفرمائید توضیح عرض کنم

نایب رئیس - دونفر این موضوع را پیشنهاد کرده اند مطابق آئین نامه بایدرأی گرفته شود آقای دکتر اعتبار

دکتر اعتبار- آقایان تصدیق میفرمایند که بلاتکلیفی شاید بدترین مجازاتها باشد وحالا که آقای وزیر دادگستری این لایحه رامطرح کرده اند بعقیده بنده خوب است آقایان چنددقیقه درصرف وقت فرمایند که این لایحه تصویب شود .

نایب رئیس - آقای ثقة الاسلامی

ثقة الاسلامی -عرض کنم که فرمایشاتی که فرمودند صحیح است و این لایحه باید مطرح شود ولی لایحه درصورتی ممکن بود تصویب شود که دو ساعت بظهر مانده آقایان می آمدند واجازه میدادند هم آقایان مطالبی که دارند میگویند هم مطرح شود وتصویب شود ایشان میخواهند از زندانیان صحبت بفرمایند بنده میخواهم از زندانیان پانزده میلیونی حرف بزنم و تصور میکنم که مجلس هم نمیخواهد ونمیتواند جلوگیری ازصحبتهائی که باید بشود بکند

جمعی از نمایندگان-صحیح است

نایب رئیس - رأی میگیریم بورود دردستور طبق پیشنهاد آقایان دکتر اعتبار فرهودی آقایانیکه موافقند قیام نمایند (عده کمی برخاستند)تصویب نشد . آقای هاشمی

هاشمی - بنده نخست تائید میکنم فرمایش آقای ثقة الاسلامی را اگر طبق تصمیم جلسه قبل درهمان ساعت مقرر یعنی ساعت ۱۰ مجلس تشکیل بشود ممکن است آقایان هم ازنطق قبل ازدستور استفاده بفرمایند و هم لوایح لازم مطرح بشود (صحیح است)(بهت استندیاری-راه عملیش رابفرمائید) راه عملی تشریف آوردن آقایان در ساعت نه و نیم ومخصوصا این رابرای استحضار آقایان عرض میکنم بعض اینکه نایب کنندهٔ اسامی ملاحظه کرد که اکثریت شده است بمقام ریاست ابلاغ نیابت ریاست اطلاع بدهد که اکثریت شده و رنك زده میشود(چند نفر از نمایندگان - خیر فوراً)مطلب دیگر این است که باید مجلس شورای ملی ودولت را امور مهم درضمن ازامور کوچك بزندارد زیرا اکثریت هیئت حاکمه متوجه امور کوچك باشند وامور کوچك را انجام بدهند البته امور کلی بخودی خود درست میشود خیالبافی خواهد مهم ازامور کوچك غفلت میکنیم آنوقت حل و خلالی نسبت بامور کلی حاصل میشود ونمیدانیم که علت ازهمین جاست (صحیح است) یکی از عرایض بنده نامه ایست که عده ای ازکارمندان پیمانی که عده شان هم خیلی زیاد است نوشته اند و اصرار دارند که توسط نمایندگان در مجلس خوانده شود (جمال امامی- بخوانید) چشم اطاعت .

جناب آقای رئیس مجلس شورای ملی ،

پیرو معروضه های کتبی وشفاهی که راجع بوضع استخدامی خودمان بعرض یکایك آقایان نمایندگان محترم مجلس شورای ملی رسانیده ایم وبطوری که طی عریضه های پی در پی اشکالات خدمات اداری کارمندان پیمانی وزارتخانه ها بعرض مجلس شورای ملی رسیده است دراینموقع که لایحه تبدیل وضع استخدامی کارمندان پیمانی را مدتی است دولت تقدیم مجلس شورای ملی نموده هزاره کارمند عائله‌دار که دارای سابقه ممتد اداری هستند وقسمتی ازعمر خودرا در این راه داده‌اند و ملجأ وتکیه گاه قانونی ندارند خود وعائله آنها انتظار دارند مقرر فرمائید لایحه را زودتر درجلسه علنی مطرح وتصویب فرموده وباعث

آسایش هزارها کارمند زحمتکش دولت شوند ما از ریاست محترم مجلس شورای ملی و فرداً فرد آقایان نمایندگان محترم مجلس استدعای مساعدت و کمك داریم که در تصویب لایحه مذکور تسریع فرموده موجب امیدواری هزارها افراد این کشور شده و یادگار نیکی در دورهٔ چهاردهم باقی گذارند .

باامضای نماینده های وزارتخانه‌ها ۰ باامضای نمایندگان کنرمندان پیمانی که شاید درحدود دویست امضاء باشد که بمقام ریاست تقدیم میشود (صحیح است ۰)

(صادقی — مکرر این تقاضا را کرده‌اند) (جمال امامی — حق دارند) البته اولی این است که دولت جناب آقای حکیمی وضع آشفته استخدامهای گوناگونی که دراین کشور پیدا شده خاتمه بدهد و بالاخره تسویه کنند و یك نواخت کنند وضع مستخدمین را ۰ عریضه دیگری است از اهالی کوهبنان کرمان ۳۰ فرسنگی کرمان که بمقام ریاست تقدیم میشود و نیز عریضه دیگری است ازعدهٔ اهالی کرمان نسبت بکرانی وضع زندگانی که کاملا هم حق دارند باز بمقام ریاست تقدیم میشود (طوسی — ازهمه جای ایران بفرمائید) اگر اجازه بفرمائید بنده چند کلمه نسبت باوضاع جاری معروض دارم (بعضی از نمایندگان- بفرمائید) اولا بنده همیشه معتقد بودم که مجلس شورای ملی در سیاست خارجی کمتر مداخله دارد طرف دولت است (امینی — اشتباه میکنید) بنده میفرمائید اشتباه میکنم (امینی — خیر بنا آقای دکتر عبده صحبت میکردم) اما اشتباه نشود گاهی بعضی حوادث مهمه پیش آمد میکند که ملت را نگران میکند و نمایندگان هم معلوم است که نماینده همین ملت و ترجمان احساسات همین ملت هستند مجبورند نسبت باوضاع جاری اظهار نظر بکنند خاصه وقتیکه یك قضایائی برخلاف انتظار یك ملت پیش بیاید یك ملتی که چهار سال انواع بلیات را برخود هموار کرد بنده مردی هستم در امور دقیق النظر اطمینان میدهم و از پشت این تریبون اعلام میکنم بدنیا که خسارات و زیانهای جانی و مالی ملت ایران بسیار قابل اهمیت بوده ۰ (صحیح است — صحیح است) از نواحی کرمان اطلاع دارم قصبات و قرائی که سه هزار و چهارهزار جمعیت داشته در سال ۱۳۲۱ ششصد نفر تلفات از تیفوس داشته گذشته از قحطی و گرسنگی و انواع مشقات انواع امراض همین قحطی که شاید از سال ۱۲۸۷ و ۱۲۸۸ قمری در ایران نظیری نداشته قحطی جنك بین الملل گذشته در یك نواحی بخصوص بوده و نواحی جنوب ایران مصون بود از قحطی (صحیح است) ولی این قحطی و این گرانی و این کمی خوار بار در این جنك عالم گیر بتمام معنی در تمام نقاط کشور تعمیم داشته است البته صبوری هم می کردیم و خوشحال هم بودیم که با دنیا شریك غم و محنت هستیم و در روزی هم که فرشته صلح بالهای خود را بر فرق جهانیان گسترد ماهم در برابر آنهمه تحمل مشقات ومضرات و زیانها آنوقت تلافی میبینیم و از تنعم ایام صلح بهره‌مند می شویم (صحیح است) یك مرتبه در دنیا مژدگانی صلح منتشر شد و ملت ایران هم بتمام معنی آلام خودرا پایان یافته تصور کرد (صحیح است) ولی بدبختانه وقتیکه میرسیم باوضاع داخلی مثلا نسبت باموروزندگانی مردم که تا کون بنده در این پشت تریبون صحبتی در این باب نکرده‌ام یعنی عقیده نداشتم که در برابر مشقاتی که در دنیا عمومیت دارد در هر ثانیه و دقیقه ناله وفریاد انسان بلند شود . اما عرض می کنم پس از پایان جنك از شدایدملت ایران کاسته نشده که هیچ بلکه افزون شد (صحیح است) یك فقره از زندگانی داخلی این مردم را تحت دقت قرار بدهید . مقایسه بفرمائید بین نرخ ارزاق مردم در امسال اعم از تهران یا هرشهرستانی دیگر با سال ۲۳ و ۲۲ و ۲۱ اگر به قهقرا برگردیم می بینید که الان در این زمستان بمراتب ارزاق عمومی مردم گرانتر است ولی باز هم بنده این‌ها را تا چیز می شمرم (حاذقی - ولی خیلی اهمیت دارد) اهمیت دارد البته (صادقی - ولی این تقصیر بنده و شماست که برای تعقیب بدکاران رأی ندادیم) ۰۰۰ بنده این راهم معتقد نیستم که در تمام نضایا ما تقصیررا بگردن خودمان بیندازیم آقای صادقی ما یك ملی بودیم وضعمان در ظاهر آرام ، و در تنعم بودیم بمصداق آیهٔ کتاب آسمانی ما یعنی قرآن، ان الملوك اذا دخلوا قریة افسدوها وجعلوا اعزة اهلها اذلة یك مرتبه سپاهیان متفقین وارد این کشور شدند (صحیح است) فوراً وضع ما بهم ریخت . شیرازهٔ زندگانی ازهم گسیخت و بعد از آن مجال نیافتیم که اصلاح کنیم و مخصوصا عرض می کنم که همسایه شمالی بر آن خصایص ذاتی ملت ایران اطلاع کافی ندارد واشخاصی پیرامون مقامات اجنبی میروند که ازهردر رانده ومانده هستند وامرا بر آنها مشتبه میکنند و یکی از هوها که دراین سه چهار ساله دراین مملکت بلند شده است همین موضوع است اگر ما یك صدپنجی مستخدم نادرست داشته باشیم که آنرا هم کیفر میکنیم وانشاء الله میرسیم بآنروزی که کیفر کنیم عرض کنم ولی کی ؟ وقتی که مجال داشته باشیم بنده شخصی بودم که باطرح آقای طوسی در پشت این تریبون مخالفت کردم درضمنی که دچار آن بلیه و گرفتاری بودیم دیدم که اگر امروز باندداشتن دستگاه لازم و کافی برای رسیدگی بحسابها شروع بکنیم باینکار آتش فتنه وفساد داخلی را بلند میکنیم میدیدم صلاح نیست با جناب آقای دشتی هم صحبت کردم که امروز آیا این کار مقتضی است فرمودند که خیر مقتضی نیست و منهم جرأت نمیکنم بنده گفتم من جرأت می کنم و می گویم اگر بنا باشد که هیچ نگوییم و این دردرا همی بدل بکشم پس چرا مرا وکیل کرده‌اند من آمده‌ام که بگویم آنچه را که بنظرم می آید یك صدای دیگر که در این دو سال بلند شده است این است که این مجلس مجلس ملت ایران نیست آیا این مجلس مجلس ملت مغولستان است صدی هفتاد از این وکلا وکلای حقیقی ملت ایرانند (یکی از نمایندگان — همه شان) وآنچه بکنند نظریه موکلینشان است آنوقت چطور شده که ما ملت همیشه یك اقلیتی را میگیریم و آنوقت حکم عمومی نسبت بهمه جاری می کنیم این خلق ایرانی است یکنفر با یك شوفری طرف میشود بد اخلاقی ازاو دیده است آنوقت نسبت بتمام شوفر ها بدمی گوید اینکه نمی‌شود اگر یك روزی بنا بشود باید باکمال صراحت لهجه بگوئیم که در این مجلس کی وکیل حقیقی مردم نیست ، آنهم روزی که شما به قیام و قعود در مجلس ورای دادید اوشد و تبدیل امروز نتیجهٔ عملش را باید خواست این معنی ندارد که ماهی بر گردیم بقهقرا که کی کجا بود ؟ چکار کرد وکیل شد ؟ ما بچه راههائی افتاده‌ایم باید دودهای امروز را علاج کنیم تقریباً صدوپنجاه یادویست سال است که ماهر دهپانزده سال یکمرتبه وقتمان را صرف این نوع کارها کرده ایم واز اصلاحات اساسی باز مانده ایم بهرحال ضمن مذاکرات پیش آمد هائی کرد که ازاصل مطلب منحرف شدم بنده هرچه فکر کردم راجع بوقایع آذربایجان اشارهٔ نکنم دیدم حق وحقیقت ووظیفه بمن اجازه نمی دهد قطع نظر ازاینکه پانصد سال تاریخ پدران خودرا در آذربایجان می‌دانم و گورستان آنها در فاصله ۵ قرن هنوز باقی است و نام آنها رایك یك میدانم گرچه بفرمایش امیرالمؤمنین : کن ابن من شئت واکتسب ادبا ازاین رو هیچگاه معتقد نبودم و نمی خواستم عرض کنم ولی افتخار اینرا دارم که جدنهم بنده در راه ایران در رکاب شاه اسمعیل صفوی تیر بپایش خورده واز آن تاریخ یك حکایت تاریخی داریم که شاه بدست خود قبای مخمل سبز خودرا از زیر زره پاره کرده بود و بدست خودش بپای او بسته بود باندازه‌ای محترم بودند صفویه که این یك سند مفخرتی برای جدمن و دودمان ماشد و این مرد ملقب شد بامیر اسمعیل گوی دولاق یعنی صاحب چکمه وپاپیچ سبز واگر وجب بوجب آذربایجان را تفتیش بکنید خاك آن از خون عزیزانیکه در راه این کشور جان داده‌اند آغشته شده (صحیح است) سه‌هزار ویانصد سال کدو هزار وششصد سال تاریخ عالم گیر ماسند دارد وبیش از آن هم قریب ۹ قرن بلکه ۱۰ قرن ونیم تاریخ ما در آذربایجان است که برایران سلطنت داشته وبازینت تواریخ دنیا است بآن کاری ندارم اثبات مفاخر آذربایجان یك امر بدیهی است و در آن تردیدی نیست فقط بنده غرضم این بود که در متمم آن عرضیکه کردم نسبت بآذربایجان وامیدوارم از تزکیه نفس دورو میری باشد زیرا که تعریف خود عرض کردم خلاف است ولی چون در محوطهٔ مجلس بدبختانه گاهی بگوشم حرف شمال وجنوب خورده عرض میکنم که بنده همین هستم که اینجا ایستاده ام رویم بخدا وملت ایران است دست راستم بطرف شمال و دست چپم بطرف جنوب وزبان ودلم بیطرف ویکسان ، بملت ایران اجازه میدهم که در اطراف من وزندگانی من که طومار حیات من همان طومار حیات علمی وادبی است تحقیق بکنند ، هیچ قصد و اندیشه ای ندارم ولی امروز امیدوارم ترجمان احساسات ۱۵ میلیون جمعیت ایران در اینجا باشم (صحیح است) ملت ایران ازحوادث آذربایجان بسیار غمین بلکه خونین دل است (صحیح است) بعد ازاین جنك وتحمل این مشقات هیچ امیدوار نبود از ناحیه‌ایکه قرب جوار باهمسایهٔ شمالی ما دارد یك همچو آهنك ناهنجاری بلند شود (صحیح است) من بیش از این صحبت نکردم ولی خدای من شاهد است اگر از نواحی مرکزی یاجنوبی ایران یك چنین صدائی بلندشده بود دراین گرفتاری آنوقت میدیدید که وقت سخنوری من بود ولی بنده ادب میکردم در اینجا وسخن را بوکلای آذربایجان محول میکردم که البته اولویت دارند ولی امروز عموم افراد ملت ایران ازاینقضیه نگرانند خاصه بعداز انتشار جوابیه درجرایدایران ودنیا بنده این جوابیه را که میخواندم دو موضوع خیلی بنده تأثیر کرد عرض کردم حقیقت آن چیزی است که بنده اینجا میگویم وهر کس هم نمی گوید نمی خواهد بگوید ولی احساسات قاطبهٔ ملت ایران همین است و خلاف این نیست در میان ملت صد نفر آدم پیدا نمی شود که راضی بشود که یك وجب ازخاك وطنش بدست غیر بیفتد (صحیح است حتی من باشخاص باعقیده درحزب دموکرات احترام میگذارم واشخاص باعقیدهٔ حزب دموکرات هم اشاره کرده بودند ریشه‌شان که قصد تجزیه ندارند ولی بعضی مطالب هست که لازم نیست عوانش را بکنند عمل همانست

یعنی چه؟ وقتی درست فکر می‌کنید عمل همان عمل است در واقع ، حالا من وارد آن صحبت نمیشوم، این جوابیه را که من مطالعه میکردم از دوچیز خیلی متأثر شدم یکی نسبت به تکذیبات متوالی که از دولت آقای حکیمی کرده بودند، آقایان بعضی اشخاص روی خصوصیات ذاتی دارای یك صفاتی میشوند و دارای یك احترامائی در بین یك ملت میشوند که آنها را دیگر یك فرد عادی نمیشود تلقی کرد (صحیح است) از آن جمله شخص آقای حکیم الملك که از بقایای رجال وطنپرست دوره‌های سابق ما است همین رتبه واحترام را در قلوب افراد ملت ایران دارد قطع نظر ازاینکه مجلس شورای ملی یك عمل بی سابقه‌ای انجام داد که صد در صد باین مرد و اولیاء دولت این مرد رای داد که حاکی از منتهای صمیمیت و بلکه آئینه سر تاپانمای احساسات ملت ایران بود گذشته ازاین که میزان شناسائی واهمیت هردولتی آراء و کلای آن ملت است درباره آندولت بنده عرض میکنم اگر یك کسی هم بگوید صدی سی یا صدی پنجاه هم از این وکلا وکیل این ملت نیستند عرض میکنم این نتیجه رامیگیرم ومیگویم که رجوع کنید به طبقات مختلف کشور و ببینید حکیم الملك و اکثر رجال دولت او پیش تمام طبقات ایران مورد احترام هستند یا نیستند ؟ (حاذقی- البته هستند) پس تکذیب کردن یك دولتی که مظهر پانزده میلیون جمعیت است البته مخدوش ساختن احساسات یك ملتی است (صحیح است) باید بدعاوی چنین دولتی که نسبت بمنافع ۱۵ میلیون جمعیت صحبت میکند و باظهارات و مطالب او بدقت رسیدگی کرد، موضوع دیگری که خیلی بنده را متأثر کرد موضوع صلاح اندیشی بود که شده بود نسبت بعزفتن قوای ایران بآذربایجان ونواحی آن ما سندی در دست داریم که آن عبارتست از پیمان سه گانه وآقایان شاهد قضیه هستند که روز پنجم آبان ۱۳۲۰ که روز دوشنبه ای بود هنگامیکه مرحوم فروغی در جلسه خصوصی عنوان این پیمان را کرد اول کسی که سکوت مجلس را شکست و اظهار عقیده کرد بنده بودم حتی گمان میکنم آقای سلطانی بودند آمدند بیرون و گفتند چه زود فتوی میدهی وحتی یکی گفت که آلمانیها زیر باسپورتوبل گذشته یا میگذرند وفرداست که وارد قفقاز میشوند و پس فرداست که بمیشان در استامبول تهران خواهد افتاد گفتم ما و یك دستور بسیار خوبی داریم از بزرگان که گفته اند الجاهل یری خطر البعید ولا یری خطر القریب یعنی جاهل خطر دوررا می‌بیند وخطر نزدیك را نمی بیند گفتم امروز پراست مملکت از قوای متفقین وما هم باید طبق مقتضیات شریك آنها شویم ودر یك چنین واقعه مهمی بادول بزرگ دنیا همدوش بشویم و ایرانی هم باید چشم خود را باز کند و از این خمودگی وخموشی بیرون بیاید ملتی که صدوپنجاه سال کوشش صدای یك نرقه هم نشنیده است واگر مختصر صدائی بشنود همه وضعیت وحالتش بهم می‌خورد وپریشان میشود بگذارید ببینند در دنیا چه خبر است وجزء ملل زنده دنیا باشد آنروز من اول کسی بودم که اظهار عقیده کردم با امثال و شواهد حتی وقتی مرحوم فروغی بیرون آمد بمن اظهار لطف واظهار تشکر کرد وگفتند شما که میگوئید باچه اشخاصی مشورت کنم متأسفانه دیگران بااین صراحت اظهار عقیده نمیکنند امروزهم عرض میکنم همان پیمانی که آنگاه بسته شد وما پیش نفس خود خوشحال بودیم که بزرگترین خدمت را برای خود باین ملت کرده‌ایم نتیجه‌اش هم معلوم شد ومعلوم شد که نتیجه دنیا چه بود وباید درهرحال از مرحوم فروغی البته ملت ایران درحال و آینده قدردانی کند (صحیح است) و هیچ محل تردید نیست که بموجب همان پیمان جلوگیری از اعزام قوای تأمینیه ایران وارد نیست (صحیح است) اگر ماده‌ای دارد که میشود استفاده کرد از آن ومن بخاطر نداشته باشم متشکر میشوم از آقایان که به من نشان بدهند (فرهودی - ماده ٤) خیر مقصودم این است مادهٔ که بشود جلوگیری کرد (جمعی از نمایندگان -خیر نیست یك چنین مادهٔ) البته نیست یك مادهٔ که قوای متفقین نگذارند ما از قوای خود استفاده کنیم (صحیح است) از این موضوع میگذریم راه جلوگیری از مفاسد چیست بالاخره اگر یك جائی ارضاعش آشفته شد یکمدهٔ حرف حساب زدند باید حرف حسابشان را گوش کرد یکمدهٔ درسایهٔ آنکسانی که حرف حساب دارند البته منتهز فرصت میشوند ودست باسلحه می برند وکارهای ناشایسته خلاف قاعده میکنند راه جلوگیری از اشخاص مسلح وآدم کش این است که یك قوائی از طرف دولت باشد که جلوگیری کند (صحیح است) اگر باین وسیله نباشد پس بچه متوال می‌توان غائله آذربایجان را فرونشاند وبچه اطمینان ما باید در مجلس شورای ملی بنشینیم ومطمئن باشیم که این غائله بجاهای دیگر سرایت نمی کند ؟ ووقتی صحبت شود بگویند تقصیر خودتان است آقا ما چه تقصیری داریم اگر بعضی از قوانین نواقص دارد باید اصلاح کرد اگر یك عده ستمدیده در گذشته بوده‌اند باید بدرد های آنها رسیدگی کرد اگر یك عده هستند که املاکشان بغصب رفته باید نشست حق را بصاحب حق داد ولی این مستلزم این نمیشود که یکعده که معلوم نیست از کجا آمده‌اند چه کاردارند شروع کنند بانواع فتنه‌ها واز آنطرف هم دولت مادست بسته وبهیچ عنوان قدرت نداشته باشد که قوائی بفرستد (جمال امامی- سنك رابسته وسك را گشاده‌اند) در هرحال بنده باز اینجا موضوع را از نظر خارجی تلقی نمیکنم و عرض میکنم که مثل ما نسبت بمتفقینمان موضوع همان آیه ایست که عرض کردم وترجمه‌اش این است که وقتی ملوك واردیك آبادی شدند ، پادشاهان واردیك جائی شدند فساد میکنند وضع آن آبادی را وجعلوا اعزة اهلها اذلة یعنی آنوقت عزت اهل آنجا را بخواری بدل میکنند حالا وضع داخلی ما هم همانطور شده است این است که مادام که یك قوائی باشد دراین کشور وضمنا رسما اعلام بدارد که ما مصلحت نمیدانیم که قوای تامینیه شما بطرف آذربایجان برود البته آنها دائره عملیاتشان را توسعه میدهند دولت هم وسیلهٔ برای جلوگیری ندارد حکومت مرکزی وسیله غیراز این ندارد چه بکند ؟ بسیار خوب یك هفته صبر کن ده روز صبر کن بسیار خوب (جمال امامی - چرا صبر کنیم) اگر راهی بغیراز رفتن قوای تامینیه برای سرکوبی آدم کش‌ها نه برای آن کسی که میگوید من حرف حسابی دارم دارید بگوئید (صحیح است) انجمنهای ایالتی و ولایتی درقانون اساسی ماهست وحالا متروك شده است وآنهم ملتش با ما معلوم است آن بجای خودش محفوظ اگر هیئت حاکمه ایران در طول این سنوات قوانینی که مغایر با آن قانون بوده وضع کرده آنهم بجای خودش محفوظ ولی از سال گذشته مکرر دولتهای وقت در این موضوع اقدام کرده‌اند ومتوجه شده‌اند وحتی در حضور اعلیحضرت همایونی هم صحبت شده ودر هیئت رئیسه مجلس هم صحبت شد که مطالعه شود و تجدید نظر شود در آن موادی که مغایر است با تشکیل انجمنهای ایالتی وولایتی بدولت تذکر داده شود واز طرف دولت رسیدگی شده وآن مواد خارج شود ودومرتبه این حق ثابت بصاحبان حق برگردد ۰ اما میخواهیم ببینیم یك عده یك اقلیتی در یك حوزه در یك شهرستانی حق دارد خودش قیام بکند وفوری این انجمن را تشکیل بدهد ؟ راهی دیگر ندارد ؟ بالاخره خیلی خوب تقاضا میکردند از دولت تقاضا میکردند از مجلس به بنده و آقا ودیگری تلگراف میکردند و در ظرف چند روز رسیدگی میشد بحرف و تقاضای آن ها و منظورشان تامین می شد ولی وقتی چند نفر از جاده اصلی منحرف شدند واوهر فرهم قل باشد البته درزیر سایه آنها اشرار بخود اجازه میدهند که هر نوع عملیاتی را بکنند و خواهند کرد (صحیح است) این حقیقت مطلب است ۰ درواقع این بود عرایض من وخیلی معذرت میخواهم ازاین موضوع وامانسبت باصلاحات داخلی البته در تمام امور جزئیات و کلیات درهمین مدت کمی که چندروز یاچند ماه ازعمر مجلس مانده است باید باکمال سرعت تحت مداقه مجلس و کمیسیونهای مجلس قرار بگیرد وآنوقت قوانینی که درواقع منتج این نتیجه باشد که ملت ایران برفاه بیشتری نائل شود وضع کنیم وبازخطاب میکنم بدولت آقای حکیمی وورزای ایشان که شما یك دولت عادی نبوده‌اید ، آقا زوردردنیا دیکتاتور ندارد بدلیل اینکه مادام که آن وضعیتی که پیرامونش فراهم کرده است موجود باشد زور نمایانظر می آید ولی بمجرد اینکه آن وضعیت ارتعاش واختلال حاصل کرد آن قدرت خاتمه پیدا میکند ولی زور آن دولت ورئیس الوزرائی دارد که مظهر پانزده میلیون افکار ملت ایران است و هرعملی بخواهد بقدرت پانزده میلیون وبه پشتیبانی پانزده میلیون جمعیت ایران میتواند بکند و امروز پای منافع ملت ایران در کار است صریح وروشن دست بکارهای اصلاحی بزنید ومخصوصاً درامور داخلی همه نوع از ناحیه این مجلس شورای ملی کارهای شما تایید میشود و وضع خارجی مخصوصا قضیه آذربایجان را روز بروز روشن تر کرد و آنچه هم که مستور است بیائید در پشت این تریبون بگوئید (صحیح است)

نایب رئیس- پیشنهادی از آقای عماد تربتی رسیده است قرائت میشود

پیشنهاد میکنم پس از اتمام نطق آقای هاشمی وارد دستور شویم .

صادقی- بنده مخالفم .

نایب رئیس- آقای عماد تربتی.

عماد تربتی -عرض کنم مهمترین مطلبی که قبل از دستور مورد توجه مجلس است موضوع آذربایجان است راجع بقضایای آذربایجان درواقع بحد کافی آنچه مقتضی بود آقای هاشمی فرمودند ودر حقیقت ندای ملت ایران بود (صحیح است) و بعقیده بنده بعداز بیانات ایشان چون بحد کافی در این جلسه بیاناتی فرمودند دیگر موردی برای بیانات دیگران باقی نخواهد ماند واگر نباشد قبل از دستور مطالب عادی گفته شود البته لایحه که آقای وزیر دادگستری مطرح فرمودند از مطالب عادی مهمتر است ولازم تر وبهتر این است که فعلا وارد دستور شویم و این لایحه هم که بسیار لازم است مخصوصاً از نظر زندانیان

که وضعشان در زندان معلوم نیست و دراین لایحه تقاضای تقلیل قضات محاکم شده است که زودتر بکار زندانیان رسیدگی شود وآنهارا ازقید زندان رها کنند واین لایحه فوق‌العاده ضروری ومهم‌است خاصه اینکه هشت‌ماه‌است که‌این‌لایحه مانده است و گزارش آن داده‌شده ولی درمجلس مطرح نشده است وبعلاوه الان یکساعت بعد از ظهر است اگر یکنفر دیگرهم‌ازآقایان‌بخواهندصحبت کنندمیطرح آن‌لایحه‌نخواهیم رسید وهمان اوضاع اسفناك در زندان باقی خواهد ماند این بود که بنده پیشنهاد کردم وارد دستور شویم و آقایان هم موافقت خواهند فرمود .

نایب‌رئیس — آقای صادقی مخالفید ؟ بفرمائید .

صادقی — من می‌دانم که آقایان نمایندگان موافقت نخواهند فرمود باادامه نطق قبل ازدستور وخود بنده هم موافق نبودم که قبل ازدستورصحبت شود نه‌حالا ازبدوتاسیس مجلس خودبنده با اینکه دانا بودم وحقایقی را در برداشتم وتوانا بودم این جا بگویم مخالف بودم زیراچه ازنظراوضاع‌داخلی وچه ازنظر سیاست‌خارجی مطالبی که‌این‌جا کراراً گفته شده‌است بیشتر بمجالس سخنرانی ومساجد جامع شباهت داشته‌است تایك مجلس وبهمین جهت بنده خودداری میکردم ازنطق قبل ازدستور ولی بعضی مطالبی اینجا گفته می‌شودکه اگرجواب‌داده نشود اشخاص را دراین توهم میگذارد که یا آن گفته‌هاحق است یادیگران توانائی آنرا ندارند که باین گفته‌ها جواب بدهند خودآقای عمادتربتی قبل ازاینکه این مذاکرات شود موافق بدستور بودند وحتی‌آقای دکتراعتبار اصرارداشتند بایشان که موافقت کنید وارد دستور شویم‌که این لایحه مطرح شود وایشان موافقت نفرمودند پس یانباید مذاکراتی شود یااگر مذاکراتی شود باید به‌له و علیه اجازه صحبت داده‌شود (جمال امامی - له‌وعلیه چی ؟) له وعلیه مطالب‌آقای امامی له‌وعلیه شما له‌وعلیه وضعی که قضایا را بامروز کشانید له وعلیه مطالبی که ماگفتیم وشماگوش نکردید وحالا هم میگوئیم وگوش نمیکنید .عرض کنم مطالبی‌هست که کراراً ماگفتیم‌ما دانا هستیم بوضع تبریز بوضع آذربایجان آقای هاشمی صد بدانند بقدر یك‌بنده بنده نمی‌دانند بما اجازه ندهند مجلس ومملکت و این وضع را پیش نیاورید و متشنج نکنید یااجازه بدهیدکه همه حقایق رابگویند (بعضی از نمایندگان - بگوئید) (فرخ - نوبت‌هر کس هست بایشان اجازه بدهند)

نایب رئیس- اختیاربابنده است‌آقای‌صادقی پس گرفتید مخالفتتان را ؟

صادقی - خیر اگر اجازه بدهید بایدمطالب خودم را عرض کنم . (بعضی از نمایندگان - بفرمائید)

نایب رئیس - نوبت آقای ثقة الاسلامی است . .

محمدطباطبائی -آقای ثقةالاسلامی‌نوبت خودتانرا بدهید بایشان

ثقةالاسلامی - بنده نوبت خودم‌را بایشان میدهم باین‌شرط‌که اجازه‌ام محفوظ بماند .

نایب‌رئیس -آقای صادقی.

صادقی — بنده همان‌طورکه آنجاعرض کردم (طباطبائی - آقا هم مطالبتان‌را بگوئید) همه مطالب را میگویم نه مطالبی‌که متکی باشد بنرض شخصی مطالبی که بازکند مطلب رانه مطالبی که پیچیده تربکند مطلب‌را .

نایب‌رئیس - خواهش‌میکنم در موقعی که ناطق صحبت‌میکندبین‌الاثنین صحبت نکنید که‌باعث اختلال مجلس میشود .

صادقی - من مطالبم را عرض میکنم ولی نه بصورتی که‌مجلس‌را بیشتر متشنج بکند و باین ترتیب درآورد بنده یك‌مردی هستم که‌زندگانیم‌بر همه روشن ومسلم‌بوده است وبر خلاف آنچه که بعضی ها تصور میکنند بنده ازهیچ دلی واز هیچ زبانی غیر ازدل وزبان‌خودم صحبت نمیکنم ، آقای هاشمی‌اشاره کردند درضمن‌بی‌ناتشان بگرفتاریهائی که برای‌ما درموقع جنك‌پیدا شده‌است بنده منکر نیستم که این گرفتاریهای ما بیشتر از زمان جنك است ولی اگرماتصور کنیم تمام کشور ایران‌مرکب از (۱۰۰) نفر نماینده یاصد نفرمتعین دیگری که درخارج از مجلس هستند اشتباه‌درهمین جااست ایرانی با این بدبختی و با این گرفتاری که الان دارد سیصدسال است که دارد ، ایرانی نان ندارد ، زندگانی ندارد ، غذا ندارد ، دواندارد ، لباس ندارد ، اگرشما تصور کنید که تمام ایران عبارت ازهمین تهران‌وکرج‌وشمیران و حضرت عبدالعظیم است اشتباه درهمین جااست ، شما که نرفته‌ددردهات ندیدید اشخاص‌را این حرف‌هائی‌راکه نسبت‌بآن ما اینجا میزنید بگوش آنها نمیرسد ، تمام این وضعیاتی‌را که‌امروزدر آذربایجان پیش آمده‌زمینی است که بدست خودما استعداد آن فراهم شده‌برای آن تخم‌هائی است که‌آن‌روز درش پاشیده شده‌است آنجا بروید ببینید (حاذقی - خوب‌الحمدلله که حزب دمکرات‌هم داریم) بنده عرض میکنم که هیچوقت‌دربك مملکتی وکیل نباید بداند که نمایندگی است؟ اززبان کی می‌خواهدصحبت کند ، تمام ایران اشخاصی هستند که تمام‌زندگانی آنها بانوایت‌راحتی فراهم شده باشد بخانه‌ولانه خودشان علاقه دارند ، خود آقایان میدانند که در یك جلسه خصوصی یکی از دوستان و رفقای ما حتی گریه و ناله کرد برای این که گفت ما نباید از لانه و آشیانه خودمان دفاع کنیم ؟ تصدیق‌میکنم که ماباید ازلانه‌وآشیانه خودمان‌دفاع کنیم‌ولی ازپانزده میلیون جمعیت این کشورچهارده میلیون ونهصد ونود ونه‌هزار نفوس آن آشیانه ولانه ندارد شما بروید همین آلان در جنوب تهران به‌بینید جنوب‌تهران‌را ساکنین آنجا نه لانه دارند ونه‌آشیانه (صحیح است) مربوط باین استکه شماوقتی که‌دریك‌اطاقی نشسته‌اید گرماندارید راحتی ندارید ، زیرباران هستید بهیچوجه انتظار نداشته باشید بقدریکه آقای جمال امامی بلانه وآشیانه خودشان علاقه دارند علاقمند باشند (جمال امامی - بنده لانه وخانه ندارم) (فرخ - امروزآقا تازگی ندارد) آقا وضعیتی که امروز در کشور ما پیش‌آمده است این تازگی ندارد سیاستی که‌امروز بادست بنده وآقایان اداره میشود این‌سیاستی‌است که سیصد سال است درکشورما جاری است ، این سیاستی است‌که شاه عباس ونادر شاه ومحمد شاه و ناصرالدین شاه‌وحتی پهلوی گرفتار آن‌بود ، بعضی از اشخاص بودند نشستند دراطاق وزحمت آن را قبول کردند تفکرکردند برای حل این مسائل فاضل ولی مااینقدر زحمت بخودمان ندادیم که بنشینیم وتفکربکنیم واین مسائلی را که امروزپیش آمده است حل کنیم (بعضی از نمایندگان - البته باید حل کرد) البته بنده لازم نیست این‌را بگویم همانقدر که از اوضاع امروزه آذر بایجان آقایان تاثردارند ده‌برابر بنده تاثردارم البته انتظارنیست که یك کسی که دستش بآتش وبخاری باشددیگری پابشود اینجا ازطبایع ، ازخواص ، ازمضرات آتش صحبت بکند وباوتلفین بکندکه اونسوخته است ولی بنده این‌مطلب‌راعرض‌میکنم این‌مسائلی که امروزدر آذربایجان‌پیش آمده‌است‌واگراین‌وضع راادامه بدهیم درجاهای دیگرهم پیش خواهدآمد واین‌عمل نتیجه مقدماتی است‌که ماخودمان پیش آوردیم یعنی یك نفر پس ازآنکه صغری وکبری یك‌مسئلهٔ راطرح کرد از نتیجه‌آن نباید احتراز کند در صورتی‌که آقایان بنده را متهم میکنند باینکه چرا رفتی در اقلیت‌چرا مخالفت کردی باحکومت صدر من‌میدانم وخدای‌من‌من‌دانسته‌وفهمیده‌برای‌اینکه‌مضرمیدانستم حکومت صدر را برای این کشور مخالفت میکردم (صحیح است) نه طمع وغرضی دربودن‌آن‌داشتم و نه درنبودن‌او‌به‌من‌چیزی عایدشد روزی‌که‌من اینجا موافق‌نبودم باطناً بااستانداری‌آقای‌فرخ‌بآذربایجان والله بنده نگفتم برای اینکه گفته نشودکه اگر آقای فرخ میرفت بآذربایجان ممکن بود تفلیس و ایروان و گنجه راهم جزو ایران میکرد صادقی مخالفت‌کرد ونشد ، من میدانستم روانبود آنوقت در تمام‌کشور ایران آیا یکنفر مثل فرخ نبود که برای استانداری آذربایجان برود ، این از دوحال خارج نیست وقتی‌که شخصی بایك کشوری یکنفر طرف دارد یاباید آنقدر زور داشته باشد که پای خودش را بگذارد بحلق حریف وتفکر هم نکند یااینکه آنقدر فهم تفکر ، تعقل و دیانت داشته باشد وراه‌کار خودش را پیدا کند (صحیح است) هیچ علتی نبود ما ازاینجا تمام مأمورینی را که بآذربایجان میروند ازیك حزب معین مأمور بکنیم باصفت رسمیت دولتی بفرستیم ، این راآقایانی که خارج از آذربایجان هستند نمیدانند بنده میدانم میشناسم این اشخاص را که از کجا آمده اند و باکجا ملاقات کردند بکجا رفتند تایج امروزه آذربایجان را تکرار میکنم ، نتیجهٔ‌مقدماتی است که‌ماخودمان با دست خودمان فراهم کردیم (صحیح است) (یکنفر ازنمایندگان - آن حزب کی بود؟)

(سید ضیاء الدین - بفرمائید اسامی آن اشخاصیکه از طرف آن حزب رفتند)

آقای محتشمی فرماندار تبریز(سیدضیاء الدین — ایشان عضو کدام حزب هستند ؟) (دکتر کشاورز- وکیل‌حق استیضاح از وکیل ندارد) (جمال‌امامی - بفرمائید ماهم‌بدانیم)

نایب رئیس - آقای جمال امامی جنابعالی رعایت نظم مجلس را نمیفرمائید بنده بشما اخطار میکنم .

جمال امامی - چه کردم آقا؟

نایب رئیس — صحبت میکنید آقا باعث اختلال مجلس میشوید اینطور که نمیشود شما آقای صادقی‌مطالبتان رابفرمائیدورعایت همکار های‌خودتان راهم بکنیدآنچه‌که میل دارید بفرمائید بارعایت آن چیزی که درصحبت یکناطق باید رعایت‌بکند

هاشمی — علت حریق گفتن جلوگیری از حریق نمیکند.

صادقی - بنده از روز اول‌جزو آن اشخاصی بودم که‌هر عملی در این‌مملکت میشود ازنظرموافقت

با متفقین وهمکاری باآنها یا ازنظر اختلاف باآنها باید بنام خود ایران وایرانی باشد(صحیح‌است) و این مسلم وبدون تردید بهتر وبیش از آن پیشرفت میکرد تااینکه همسائل را بطوری پیچیده بکنیم و بطوری توی‌هم بریزیم که اگر این‌عمل واقعاً وباطناً بستگی بجانب دیگری نداشت‌ظاهراً عمل را طوری نشان بدهد که این عمل کرد خود ما است متأسفانه تکرار میکنم که این عمل نشد ونخواهد شد چرا ؟ برای اینکه اشخاصی پیدا شدند همانطور که آقای هاشمی گفتند بنده هم تکرار میکنم اشخاصی پیدا شدند خودشان رابسته‌بجا هائیکه غیراز مقدمات‌ایرانی و غیر از وطن‌پرستی بود (محمد طباطبائی — اسم ببرید) هم بنده‌همه را میشناسم هم‌شما وهم‌همه عالم، ما اگر انتظار داریم در کشور های بیگانه مخصوصا درملت فرانسه یادرملت امریکا نسبت بمایك‌احساسات مساعدی پیدا شود وهمین طورهم هست مانباید غفلت بکنیم‌که آنها بتمام‌کنه امور وتمام‌جزئیات جریانی که در کشور ایران امروز گردش دارد واقفند،میدانستند که این مسائل از کجا ناشی شده است بنده بر میگردم باز بمطالب آذربایجان بنده اطلاع‌داشتم، همانطوری که رفقای ماهمه‌شان میدانند درآذربایجان یك وضعیتی‌است که‌ایجاداحزاب‌له وعلیه‌فرق‌نمیکند ممکن است منجربشود بآنکه یك پیش آمدی‌بشود درآن جا مخصوصا ازروزی که استاندار راحضار کردند اولااستاندارآنجا دادبود آن استاندار بابنده هیچ ارتباطی‌ندارد ، دراین که دادبودهم‌آنجا یك اشتباهی کرده است یك خطائی کرده است یك خلافی کرده است باز بنده مدعی‌ومدافع‌ایشان نیستم ولی روزی که ایشان راآوردند این‌جا بایك ترتیبی آوردند واین طور بنظر رسیدکه آمدن وآوردن ایشان بایك نظر وغرض خاصی است‌وقتی که ایشان آمدنداین‌جا ؟ کرارا بارفقای خودمان اصرار کردیم الحاح کردیم التجا کردیم که‌یك نفری که بتواندآن‌جا باتمام طبقات مردم آشنائی پیدا کندتاوارد‌مسائل بشود این را شما تعیین‌بکنید این کاررانکردندتااین که مایك روز آقای‌اشرفی را دعوت کردیم بمنزل خودمان ، آقای اشرفی معاون نخست وزیرحاضر هستند تمام آقایان‌بایشان ارتباط و آشنائی دارند بپرسید ماآن روز گفتیم که ممکن است در آذربایجان مسائلی پیش بیاید که حل وفصل آنهااگر خارج از قدرت هم نباشد ممکن است اشکالاتی‌برای کشور ایران‌ایجاد کند شما مذاکره بکنید یك نفری را معین بکنیدرفتند مذاکره کردندبماجواب‌دادند که‌من‌مذاکره کردم وانجام دادیم ، انجام این بود همان طوری که‌عرض کردم‌آقای‌فرخ را استاندار آذربایجان‌معین کردند من میدانم آقای‌فرخ‌یك‌مردبسیاردرستکاریست ولی درقسمتهای دیگرش‌ونظریات دیگرش بنده موافق نبودم که ایشان بروند بآذربایجان تا این که آذربایجان هشت ماه ، نه ماه گمان میکنم نه‌ماه بی‌استاندار بودآن‌جا کارهائی پیش آمد که برعلیه نظر آقایان وبرعلیه مصالح کشور تشخیص میشد بنده‌عرض میکنم امروز اگر واقعا یك‌همچو پیش‌آمدی شده‌است بجای این‌که مامطالب‌را متشنج وپیچیده‌تر بکنیم و بجای این‌که رفیق بنده بیاید اینجا ویك مطالبی رابگویدکه مطالب‌را پیچیده تر وخراب‌تر بکند بیائید نتیجهٔ عاقلانه‌تر بگیریم این مطالبی‌که الان درآذربایجان پیش آمده‌است الان درتمام‌نقاط ایران‌هست‌نهایت‌آنها بقدری وطنپرست هستند وبقدری عاقلانه مطالب‌را حل‌میکنندنمیرسند بجائی‌که‌کارمارسیده‌است یاخدای نکرده‌بعد از این خواهدرسیدبنده‌عقیده‌دارم‌همانطوریکه آقای‌دکتر عبده چندجلسه‌پیش‌پیشنهاد کردندا گر یك اختلاف سیاسی ودوئیت نظری بین‌ما و همسایه شمالی هم باشد مهمترین راه‌برای حل مذاکره ورفع‌اختلاف باخود آنهاست باید آنها بدانند کسانی که میخواهند برای‌حل این‌مشکلات وارد مذاکره شوندحسن‌نیت دارند وباید حسن‌نیت وصلاحیت حل‌مسائل راداشته باشد واین‌شرط اول است که‌عقیده وایمان‌بحسن‌نیت موجودباشد تابرای‌حل مشکلات‌موجباتی فراهم شود وقتی‌که بنده میخواهم‌فرض‌بکنیم‌باآقای‌دکترشفق یك مطلبی‌راحل‌بکنیم‌شرط‌اولش‌این‌است که‌ایشان‌ازحسن نیت من واز اینکه من‌قائل هستم‌که این مطلب حل شود عقیده وایمان‌داشته باشند در کشورمامخصوصاً درچهار ساله اخیر همه میدانندکه بهیچوجه اوضاع موافق‌باحل مشکلات بادولت‌شوروی نبودمن‌میگویم شاهم میدانید شاید بدتان بیاید این‌دولتهائی‌که‌از اول شهریور باینطرف روی کارآمده‌اند تمام‌آن دولتها نخواستند با حسن تفاهم وارد حل مشکلات شوند (همهمه‌نمایندگان اینطور نیست‌این راشما میگوئید) (زنك رئیس) (فیروزآبادی—ما اگر نکردیم بآنها چه‌که بیایند ومداخله کنند چرا بضرر مملکت حرف میزنید وکیل این ملت بضرر ملت‌حرف میزند ؟)نفع وضرررا آقای‌فیروزآبادی هر کس بمغز خودش رجوع میکند واز مغز منتقل میکند بدهن خودش من بنفع کشور حرف میزنم بعقیده حضرت مستطاب‌عالی بضرر کشورحرف‌میزنم این‌راهی است‌که اختلاف عقیده‌است البته‌شماهم‌میل دارید کشور مرفه درکارهایش موفق باشد بنده هم همینطور ولی این راکه بنده میخواستم عرض بکنم البته حسارتا عرض میکنم وکیل آقا که نیستم وتحت نفوذ آقاهم‌نمیتوانم‌باشم (یکی ازنمایندگان خلاف مصالح هم‌نمیشودحرف زد) من‌عرض‌میکنم مصالح‌این‌بوده‌است عمل‌نکردیم‌روزهای ناروا ونا شایست‌رادیدیم‌عرض بنده وحرف بنده اینجاست و وبیشتر مطالب را هم بنده راجع به تبریز عرض میکنم وتبریز اگرحساب بکنید در آذربایجان ۹۹درصداشخاص‌وکسانی‌هستندکه دوراز این‌جریان هستند یعنی به دردمکرات‌ونه‌علیه دمکرات‌شرکت نکرده‌اندا‌شخاصی‌هستندکه امروزادعای وطن‌پرستی میکنند ومن نمیخواهم یك یك تمام آنها را ببرم اینها مردمانی هستند همان موقعیکه آذربایجان مخصوصا تبریز تحت اشغال‌قشون تزاری بوده‌است اینهامردمانی‌بوده‌اندکه‌تحت‌الحمایه‌ومالیات‌بنه روسیه سابق‌بودندهمان‌مردمانی که امروزوطن‌پرست‌شده‌اند وسنت‌وطن‌بسینه‌میزنند‌اینهامردمانی‌هستندتحت‌الحمایه بودند و بدولت تزاری‌سابق‌مالیات میدادندبروید بدفاترشان رسیدگی بکنید بنده مخصوصا عضو مالیه آذربایجان بودم ازهر تومانی ده شاهی دولت ایران مالیات میگرفت دولت روسیه تزاری سابق هم‌بوسیله‌میرباباپوف‌ازهمین‌وطن‌پرست‌های‌امروزی مالیات‌میگرفت‌دفاترمالیه‌آذربایجان‌شاهدبراین‌مدعی است(مجد—اینها را نگوئیدما اینهارانمی‌شناسیم) (یکی‌ازنمایندگان - چرا میفرمائید) من‌میگویم تمام‌بازرگانان‌متمول‌امروزی‌تمام‌متمینین(دکترشفق- مجبوربودند) مجبوربودند آقای‌دکترشفق‌پس‌امروز اگربنده آمدم اینجا ومیگویم‌مطلب‌رابایدباسیاست مدبرانه حل کرد اگر واقعا مرابعقیده خودم‌وادار نمی کنید لااقل ازروی اجبار آمده است حل کنیم (بعضی از نمایندگان - البته باید حل کرد) البته بنده لازم نیست این‌را بگویم همانقدر که از اوضاع امروزه آذر بایجان آقایان تاثردارند ده‌برابر بنده تاثردارم البته انتظارنیست که یك کسی که دستش بآتش وبخاری باشددیگری پابشود اینجا ازطبایع ، ازخواص ، ازمضرات آتش صحبت بکند وباوتلفین بکندکه اونسوخته است ولی بنده این‌مطلب‌راعرض‌میکنم این‌مسائلی که امروزدر آذربایجان‌پیش آمده‌است‌واگراین‌وضع راادامه بدهیم درجاهای دیگرهم پیش خواهدآمد واین‌عمل نتیجه مقدماتی است‌که ماخودمان پیش آوردیم یعنی یك نفر پس ازآنکه صغری وکبری یك‌مسئلهٔ راطرح کرد از نتیجه‌آن نباید احتراز کند در صورتی‌که آقایان بنده را متهم میکنند باینکه چرا رفتی در اقلیت‌چرا مخالفت کردی باحکومت صدر من‌میدانم وخدای‌من‌من‌دانسته‌وفهمیده‌برای‌اینکه‌مضرمیدانستم حکومت صدر را برای این کشور مخالفت میکردم (صحیح است) نه طمع وغرضی دربودن‌آن‌داشتم و نه درنبودن‌او‌به‌من‌چیزی عایدشد روزی‌که‌من اینجا موافق‌نبودم باطناً بااستانداری‌آقای‌فرخ‌بآذربایجان والله بنده نگفتم برای اینکه گفته نشودکه اگر آقای فرخ میرفت بآذربایجان ممکن بود تفلیس و ایروان و گنجه راهم جزو ایران میکرد صادقی مخالفت‌کرد ونشد ، من میدانستم روانبود آنوقت در تمام‌کشور ایران آیا یکنفر مثل فرخ نبود که برای استانداری آذربایجان برود ، این از دوحال خارج نیست وقتی‌که شخصی بایك کشوری یکنفر طرف دارد یاباید آنقدر زور داشته باشد که پای خودش را بگذارد بحلق حریف وتفکر هم نکند یااینکه آنقدر فهم تفکر ، تعقل و دیانت داشته باشد وراه‌کار خودش را پیدا کند (صحیح است) هیچ علتی نبود ما ازاینجا تمام مأمورینی را که بآذربایجان میروند ازیك حزب معین مأمور بکنیم باصفت رسمیت دولتی بفرستیم ، این راآقایانی که خارج از آذربایجان هستند نمیدانند بنده میدانم میشناسم این اشخاص را که از کجا آمده اند و باکجا ملاقات کردند بکجا رفتند تایج امروزه آذربایجان را تکرار میکنم ، نتیجهٔ‌مقدماتی است که‌ماخودمان با دست خودمان فراهم کردیم (صحیح است) (یکنفر ازنمایندگان - آن حزب کی بود؟)

(سید ضیاء الدین - بفرمائید اسامی آن اشخاصیکه از طرف آن حزب رفتند)

آقای محتشمی فرماندار تبریز(سیدضیاء الدین — ایشان عضو کدام حزب هستند ؟) (دکتر کشاورز- وکیل‌حق استیضاح از وکیل ندارد) (جمال‌امامی - بفرمائید ماهم‌بدانیم)

نایب رئیس - آقای جمال امامی جنابعالی رعایت نظم مجلس را نمیفرمائید بنده بشما اخطار میکنم .

جمال امامی - چه کردم آقا؟

نایب رئیس — صحبت میکنید آقا باعث اختلال مجلس میشوید اینطور که نمیشود شما آقای صادقی‌مطالبتان رابفرمائیدورعایت همکار های‌خودتان راهم بکنیدآنچه‌که میل دارید بفرمائید بارعایت آن چیزی که درصحبت یکناطق باید رعایت‌بکند

هاشمی — علت حریق گفتن جلوگیری از حریق نمیکند.

صادقی - بنده از روز اول‌جزو آن اشخاصی بودم که‌هر عملی در این‌مملکت میشود ازنظرموافقت

نایب‌رئیس — آذربایجان اشخاصش هیچ وقت‌به روسیه‌تزاری مالیات نمیدادند واگراشخاصی تحت نفوذ روسیه تزاری بودند آنها اشخاص بی وطنی‌بوده‌اند (صحیح است) جنابعالی‌که مردوطن خواهی هستید و مطالبتان تاثیر دارد اینرا باید تصدیق بنمائیدکه آذربایجانی‌مالیات خودش را بمرکز وتهران میداده است

صادقی — خوبوقتم که این مطلب را فرمودید و برای بنده مجال شد که دراین‌عرضی که کردم بیشتر توضیح بدهم شما تصور میفرمائید که ایران وایرانی عبارت ازصدنفر ویاصد نفر امثال‌ما هستند چرا برای اینکه درایران نماینده هرصدهزار نفر یکنفر است آن‌یکنفر نماینده صدهزار نفرواقع شده‌است‌وهمیشه خودش‌را ایرانی‌معرفی‌میکنداینطور نیست بنده که عرض کردم در آذربایجان مالیات داده شده‌است بازهم تکرار میکنم که مالیات را ایرانی یعنی ۹۹ درصد اشخاص ازحیث‌عده ونفوس مالیات ندادند یك‌صدم که سهل‌است بلکه‌یك‌هزارم اشخاصی که‌دادند هزارنفر هستند اینهابوده‌اندکه مالیات دادند آقای‌ملك تعجب اینجاست‌ایشان‌میفرمایندهمچوچیزی نیست بهرحال‌بنده عرض میکنم (نمایندگان- عده کافی‌نیست)البته عده کافی‌نخواهد شد (زنگ‌نایب رئیس- عده کافی‌نیست)(دراین موقع چندنفر وارد شدند وعده کافی شد) له بنده درتائید وخاتمه‌بیانات خودم مقصودم این‌نبود که‌تمام ایرانی مالیات خود را دادند بدولت روسیه تزاری مقصودم آن بودکه‌همان بیوطنهائی که‌حالا ادعای‌وطن پرستی میکنندمالیات میدادند بروسیه تزاری(یکی‌از نمایندگان - باج سبیل بود)(سنندجی- اسم‌ببرید) شاید درولایت خود شما هم اشخاصی بوده‌اند (سنندجی-هیچ‌نبودند)بسیار خوب(فیروزآبادی- دراطراف پیشنهاد مگر چقدر باید صحبت‌بشود)(همهمه‌نمایندگان) درهرصورت‌چون من میدانم که‌آقایان‌خوششان نمیاید(نمایندگان — بفرمائید آقا) خلاصه می کنم بنده عرض میکنم اگر واقعا میخواهید این مطالب و مشکلات امروزی حل بشود بریزید دور آن‌اغراضی‌را که‌وادارمیکندبطرفیت (یکنفر ازنمایندگان-بفرمائید راه حل‌را) چه جور صریح عرض کنم بنده عرض‌میکنم امروز حل‌قضایای آذربایجان آن قدری که‌آقایان تصور میکنند مشکل نیست درصورتیکه ما بتوانیم مطالب‌را خودمان حل بکنیم اولا دولت باعمال یا متنفذین یا مجلس باید متوجه این نکته باشند که‌این‌مسائل رابایددوستانه‌حل کرد تاجائیکه ممکن است بعقیده بنده باید با خود دولت شوروی این را حل کرد اگر مانهایت‌قدرت راهم داشته باشیم وضع دنیای کنونی‌ایجاب‌میکند که مابایك دولت همجوار خود بجنگیم (همهمه نمایندگان - ما باکسی جنك نداریم) جنك عرض نمیکنم‌بدگوئی‌عرض میکنم (اردلان- ناله‌بفرمائید جنك نفرمائید) بله ناله هم نیست مابایدحیثیت‌و شرافت خودمان را حفظ بکنیم نهایت باید طوری گفته شود که بدانند ما احب خانه خودمان هستیم نه دیگری میخواهیم کشور خودمان را از تعدی دیگری حفظ کنیم نه اینکه گفته شود دیگری میاید مارازادار میکند بمخالفت ، آقایان‌میدانند ایرانی باید از ایران دفاع بکند

نایب رئیس- آقای‌ثقةالاسلامی. (فرخ‌بنده- طبق ماده ۱۰۹ عرض دارم)(فرمانفرمائیان- بنده قبلا اجازه خواستم)

نایب رئیس ـ عرض شود که ایشان گفتند بشرطی که اجازه من محفوظ باشد جای خود را بایشان میدهم (فرمانفرمائیان ـ هیچ موردندارد نوبت خودشان رادادند) مجلس از اکثریت افتاده است ومجال صحبت هم نیست اگر موافقت میفرمائید جلسه را ختم کنیم حق آقای فرخ برای ماده ۱۰۹ جلسه آتیه (ثقةالاسلامی ـ حق بنده راهم محفوظ میفرمائید؟) جلسه آتیه روز پنج شنبه

(مجلس یک ساعت ونیم بعدازظهر ختم شد)

نایب رئیس مجلس شورای ملی
ملك مدنی

تلگراف آقای نخست وزیر ووزیر امور خارجه به «اتلی» و «استالین» و «برنس»

در تاریخ ۱۰ آذرماه جاری (اول دسامبر ۱۹۴۵) تلگرافی بمضمون ذیل ز طرف جناب آقای نخست وزیر بجناب آقای اتلی نخست وزیر انگلستان وجناب ژنرالیسیم استالین رئیس شورای کمیسرهای ملی اتحاد جماهیر شوروی وهمچنین از طرف آقای وزیرامور خارجه بآقای وزیر خارجه دولت آمریکای شمالی مخابره گردیده است .

«بمناسبت فرارسیدن سال انعقاد کنفرانس تهران وصدور اعلامیه مشترك معروف تهران راجع بایران که طبق آن سران معظم سه کشور متفق آمریکا وشوروی وانگلستان کمکهائیرا که کشور ایران در تعقیب جنك برعلیه دشمن مشترك نموده وازمساعی ومجاهدت ملت ایران برای تحصیل پیروزی قدردانی ومتعهد شده‌اندکه پس از پایان جنك در کنفرانس های بین‌المللی هر گونه مساعدت در مسائل مالی و اقتصادی با کشور ایران نموده وطبق همین سند تاریخی که استقلال وحاکمیت وتمامیت ارضی ایران راطبق منشور آتلانتیك که مورد قبول دول معظم متفق ماهی باشد یاد آور شده‌اند ؛ بیان قدردانی می نماید .

ملت ایران یقین قطعی دارد که دول متفق معظم ماهمواره در وفای بعهد براساس این سند تاریخی مساعی لازم رامبذول خواهند داشت»

« اول دسامبر ۱۹۵۴ »

رونوشت تذکاریه بسفارت شوروی شمارهٔ «۵۴۹۳» ۲۹ر۸ر۱۳۲۴

تذکاریه

پیرو یادداشت شماره (۵۳۷۰) مورخ ۲۶ر۸ر۱۳۲۴ محترما زحمت افزا میشود .

بطوریکه جناب آقای نخست وزیر بآقای کاردار سفارتکبرای اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی وآقای وزیر جنك با آقای سرهنك رازین وابسته نظامی آن سفارتکبری مذاکره کرده اند نیروی شاهنشاهی برای استقرار امنیت در آذربایجان از راه قزوین وزنجان حرکت کرده است .

نظر بفوریت امر خواهشمند است مراتب را بمقامات نظامی شوروی اطلاع بدهند تاازجریان امر مستحضر باشند وتسهیلات لازمه را درعرض راه برای تسریع عبور آنها ووصول بمقصد فراهم نمایند .

تهران بتاریخ بیست ونهم آبانماه ۱۳۲۴

رونوشت یاد داشت شماره «۵۵۵۳» ۱ر۹ر۲۴ بسفارت شوروی

وزارت امور خارجه شاهنشاهی بااظهار تعارفات خود باستحضار سفارتکبرای اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی میرساند بطوریکه دریادداشت مورخه ۲۶ آبان ماه شماره (۵۳۷۰) اطلاع داده‌شده‌است بمناسبت وقایع اخیر استانهای ۳و۴ وبرای تقویت نیروی موجود در آذربایجان که بواسطه قلت عده و تضییقات درنقل وانتقال آنها وسلب آزادی عمل قادر باستقرار امنیت درمحل های ماموریت خود نیستند برحسب تصمیم دولت مقرر گردیده دو گردان پیاده ویك گروهان ژاندارم ازمرکز بمقصد تبریز عازم شوند که دراختیار فرمانده لشگر آذربایجان قرار گیرند

روز یکشنبه ۲۷ آبان ساعت پنج بعداز ظهر نیروی مزبور از تهران حرکت کرده دو شنبه ۲۸ آبان ٤ بعداز ظهر از کرج عبور وساعت ۹ عصر همان روز این نیرو بشریف آباد نزدیك قزوین رسیده است گروهان جلو دار بحومه باغات شهر قزوین وارد همانموقع عده‌ای ازنظامیان شوروی با چند زره پوش وچندتانك جلو عده اعزامی رسیده باتحکم دستور توقف وحتی مراجعت بتهران رامیدهند اخیرا گروهان عقب را که روز سه‌شنبه ۲۹ آبان در کرج متوقف نگاه داشته بودند پس از توضیحاتی که از طرف ستاد لشگر بفرمانده نیروی شوروی داده شده که این عده حامل چادر و ارزاق نیروی اعزامی میباشند بآنها اجازه داده‌شده است بنیروی متوقف در شریف آباد ملحق شوند ولی تاکنون ازشریف آباد نیروی اعزامی از تهران را مقامات نظامی شوروی مانع شده‌اند که بمقصد خود تبریز که ماموریت دارند برسند در صورتی که وقایع استانهای ۳و۴ ایجاب مینماید هرچه زودتر و قبل ازاین که اوضاع دراستانهای نامبرده ازحال حاضر وخیم‌تر شود این نیروی اعزامی بمقرماموریت خود وارد شود .

چنانکه فرمانده لشگر آذربایجان مخصوصا خواسته است برای توانائی باستقرار امنیت قوای امدادی از تهرا بفوریت برسند لهذا در تعقیب مذاکرات حضوری وتذکرات مکرری که به آقای کار دار سفارت کبری داده شده خواهشمند است دستورات فوری و تلگرافی بمقامات نظامی شوروی صادرنمایند ازحرکت نیروی اعزامی جلوگیری نکرده دراینموقع ضروری ولازم بگذارند نیروی اعزامی ازمرکز بمقصد برسند و امنیت را در آذربایجان بر قرار نمایند که اشکالات دولت مرتفع گردد

بامناسبات حسنه موجود و علاقه‌ای که انتظار داریم مقامات دولت دوست مجاور و همعهد بامنیت کشور ایران داشته باشند خواستار است از نتیجه اقدامات مثبه وزارت امور خارجه راهر چه زودتر مستحضر دارند .

تهران بتاریخ اول آذرماه ۱۳۲۴

ترجمه یادداشت سفارت شوروی نمره ۵۵۵۳ تاریخ ۲ دسامبر ۱۹۴۵ وزارت امورخارجه ایران

سفارت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران تعارفات خودرا بوزارت امور خارجه تقدیم ودرپاسخ یادداشت ۵۵۵۳ مورخ ۲۲ نوامبر ۱۹٤۵ وتذکاریه ۵٤۹۳ مورخ ۲۰ نوامبر ۱۹٤۵ باکمال احترام اشعار می دارد که راجع به سئوالات آنوزارتخانه پاسخ قطعی بشرح یادداشت نمره ۵۲٦۰ مورخ ۲٦ نوامبر ۱۹٤۵ این سفارت داده‌شده است .

(مهر سفارت شوروی)

یادداشت وزارت خارجه

وزارت امور خارجه شاهنشاهی بااظهار تعارفات خود بسفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی واشعار وصول یادداشت مورخ ۲ دسامبر ۱۹٤۵ ـ (۱۱ آذر ۱۳۲٤) احتراماً باستحضار میرساند

دولت ایران یقین قطعی دارد با روابط دوستی موجود وتعهدات فیمابین و توجه آن سفارت کبرای بمندرجات یادداشت وزارت امورخارجه شاهنشاهی مورخه ۱۰ آذر ۱۳۲٤ شماره (۵۷۷۵) که بپاسخ یادداشت سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی مورخ ۲٦ نوامبر ۱۹٤۵ (مطابق ۵ آذر ۱۳۲٤) شماره (۵۲٦) صادر گردیده نه‌فقط مقامات شوروی مانع عبور قوای امدادی متوقف درشریف آباد (حومه قزوین) نخواهند شد بلکه برای هر نوع اقدام که مقامات دولتی ایران در استان های شمالی بمنظور استقرار امنیت وآسایش عمومی بجا آورند مخصوصاً مقامات نظامی آن دولت دوست همعهد نظر مساعد ابراز خواهند داشت .

بنابمراتب بالا خواهشمند است برای رد شدن قوای امدادی موجود در شریف آباد دستور سریع صادر فرمایند که اشکالات موجوده هرچه زودتر مرتفع گردد .

تهران ـ تاریخ سیزدهم آذرماه ۱۳۲٤

چاپخانه مجلس